

Viktor könyve (*Pierre találkozása*) nyolc elbeszélést foglal magában. Az író komoly megindultsággal szemléli az élet jelenségeit. Témáin és előadásmódján meglátszik, hogy megfigyelései közül nem annyira a külső valóságok, hanem inkább a mögöttük rejtőző mélyebb vonatkozások érdeklik (*Őszi délután*). Tárgyköre nem nélkülözi a változatosságot, szemléletmódjának sajátzerűsége azonban legtöbbször biztosítja a hangulategységet. A multba vetített vázlatos képekben épűgy, mint a határozatlanul lokalizált jelenkori vidéki történetekben belső valóságukra törekszik. A kötet hatása nem a stílművészet csillogásán, hanem a közlési mód kiforrott tárgyyszerűségén alapul.

Toma István elbeszélései (*Kálváriások*) tárgyat nagyrészt a sorstól kemény próbára tett emberek életéből veszi. Az ihletőstínt e novellákban mély emberi részvétet szolgáltatja, néhol a háborús évek nyomorúságainak visszhangjaként, vagy általában az egyszerű lelkek tévelygéseit látára. A borús életszemlélet felhői közül azonban megnyugtatóan csillan át egy egészséges lelkiség bizalma, mely a részletek során határozottabb formát is ölt (*Az élet mindent eligazít!*). A kellemes olvasmányként ható elbeszélések alakjai, helyzetei és előadása izléstől vezetett tollra vallanak.

A harmadik kiadvány Lagerlöf Zselma *Kél Krisztus-legendá*-ját nyújtja Leffler Béla sikerült fordításában. Az egyik elbeszélés («A betlehemi gyermekek») a kisdéd Jézus csodás menekülését mondja el a Heródes nevéhez fűződő mészárlásból; a másik pedig *Szent Veronika kendőjé*-nek történetét Tibérius császárral és környezetével hozza kapcsolatba. E jó magyar nyelven tolmácsolat két szép mű bizonyára nagy gyönyörűségére lesz a világhírű svéd írónő itthoni híveinek.

Kiss József jezsuita atya *A kereszt apródjai* című háromfelvonásos ifjúsági színműve nemes célzatával (a hithűség s az áldozatkészség erényeinek ápolása) jól illeszkedik a szóbanforgó hasznos vállalat szelleméhez. A mű szerzője oly szöveget óhajtott adni, mely alkalmat nyújtson az ifjúságnak a nyilvánosság előtti fellépés gyakorlására. E cél szolgálataiban a kis darab végén még a rendezésre vonatkozó utasításokat is talál az ifjú olvasó.

Bárd Oszkár négy képre oszlo «Komédiá»-ja, *A taposó malom* «meglátászerű»

témát sejtet, de kevés drámai készséggel. A hisztérikus író, a színészfélelőség s a zavarosban halászni óhajtó dramaturg története sokkal elcsépeltebb, semhogy különösebb művészi eszközök híján hatni tudna. E darabnak még egy kissé érnie kellett volna, hogy elég erővel érzéktse meg a szerző mondanivalóját. V. M.

F'aubert és Gide magyarul. (Gustave Flaubert: Érzelmek iskolója, Genius; André Gide: Meztelen, Franklin.)

Gyergyai (Szegő) Albert nehéz munkát végzett, Flaubert *Éducation sentimentale*-jának lefordításával. Ez a gigászi arányú könyv Flaubertnek életében sem sok sikert hozott és ma is csak a beavatottak élvezik a roppant alkotás mély filozófiáját és rejtett művészi ségét.

Flaubert a második romantikus nemzedéken mutatja be elcsüggesztő világnézetét: miként törik meg minden ideális lendület az ember veleszületett gyengeségén; Frédéric újra meg újra visszaesik a szerelme, Deslauriers belső ellenmondásra épített lázas politikai tevékenysége, a megbízhatatlan lump Arnoux üzleti vállalkozásai mind félmeberekre vallanak és mind csak ugyanannak a tételnek más és más példái: az ember, vagy legalább is Flaubert nemzedékének embere képtelen arra, hogy egyenesen felfelé törjön, amire pedig a romantikus világnézet (*Éducation sentimentale*) állandóan ösztönzi, hajtja.

A legtöbb nagy művészi alkotás alapeszméjében megtaláljuk az ember ideális törekvéseinek keserves küzdelmet veleszületett anyagi gyaroltságával. Faust küzdelmei, Don Quixote szélmalomharca, Michel Angelo vonagló rabszolgái, Beethoven ötödik és kilencedik szimfóniája mind ugyanezt a tragikus gondolatot fejezik ki, más és más eszközökkel. Flaubert annyiban tér el tőlük, hogy nála nem a hős törekszik az ideálra, hanem egy egész nemzedék s az ő realista műszemléletének jobban megfelel ez a téma, mert ezzel bebizonyíthatja, hogy tulajdonképpen hős nincs.

Hős nincs; ez a tétel megmagyarázhatja az *Education sentimentale* látszólagos szerkezetlenségét, egységhiányát: nincs olyan hős, mely körül az egész szervesen kikristályosodhatna és Frédéric központi helyzete dacára oly kicsiny, hogy őt is csak bolygónak érezzük, amelyet mint a többi alakot vala-

mely ismeretlen fatális erő céltalanul hajt az emberi lét széles terein.

Nagy érzésekre, nagy tettekre képelenek vagyunk, ez a lehangoló tanul-sága Flaubert testes könyvének: minden egyéb állítás, legalább a mai korban, hazugság. Így lett az *Éducation sentimentale* a hétköznapi ember klasz-szikus regénye.

Flaubert messzemenő művészi céljához megfelelő munkát is végzett; széles freskók, leírások, drámai képek váltakoznak jellemző beszélgetésekkel a lehető legsűrítettebb nyelven; valami fájdalmasan kiélezett pointirozással, mely az emberi kicsiségekkel ellentétben a maró szatira erejével hat.

Gyergyai Albert fordítása nagy műveltséggel készült, de nem mindenben felel meg a lehető hű tolmácsolás követelményeinek. Számos mondatából arra következtettek, hogy nem a Conard-féle kritikai kiadást használta, ami pedig értelemzavaró hibákra vezet. Pl. a barrikádok készítése nála így hangzik: (370 l.) «a körutak fasoraít, az utcai illemhelyeket, a padokat, a rácsokat, a gázlámpákat, mindent felszedtek, kitéptek s apró darabokra zúztak. Páris, másnap reggelre, tele volt barrikádokkal». A végleges szövegben hiányzik az aláhúzott mondat s méltán, mert a barrikád készítéséhez nem kell apró darabokra zúzni az anyagot. Vagy (372 l.): «Ez a határozott hang lecsillapította Frédéricét». A végleges szövegben ez van: «Une pareille assertion calma Frédéric». Tehát inkább: «Ez a hír...» Különösen kellemetlenül hat, hogy Flaubert szándékosan lerövidített stílusa, mely épen lakonikus hidegségével csip, mint az ostor hegye, a fordításban henyé szavakkal van letompítva. Erre számos példa akad: (370. l.) «... s már a Château d'Eau őrségét szorongatták, ötven olyan fogoly miatt, akik nem is ott voltak». Az eredetiben lakonikus rövidséggel: «et on attaquaît maintenant le poste du Chateau-d'Eau, pour délivrer cinquante prisonniers, qui n'y étaient pas». (372. l.) Gyorsan újabb rőzsecsomókat, szalmát, borszeszes hor-dót hoztak.» A végleges szövegben csak: «On apporta vite des fagots...» mert még azelőtt nem volt szó rőzséről. Ugyanott: «Egy eltévedt eb naggokot vonított. Ezen meg hangosan nevettek.» Az eredetiben így zárja Flaubert a kikezdést: «Un chien perdu hurlait. Cela faisait rire».

Az olvasó talán azt hiszi, hogy ezek csekélységek: pedig Flaubert milyen

szeretettel, gonddal vigyázott az ő «chute»-jeire! Az ő füle bizonyára nem tűrte volna az ilyen zárást: «Többet ér a túlság a jóízlésnél, a sivatag a gyalogjárónál s a vadember a borbélysegédnél!» hanem a magyarban is megtartotta volna a francia szerkezet rítmusát: «Többet ér a túlság, mint a jóízlés, a sivatag, mint a gyalogjáró és a vadember, mint a borbélysegéd!» mert csak így kapja meg a kihívóan odavetett «borbélysegéd» teljes valeurjét. Természetesen a fordításban bőven vannak művésziessen visszaadott részek is, de végeredményben még sem találjuk meg benne a lehető legnagyobb hűséget és tökéletességet.

Jobban sikerült Gyergyainak André Gide fordítása, melynek szüntelen fokozódó lázas lüktetése a magyarban is érezhető. Gide *Immoraliste*-ja, melynek a magyarban Gide beleegyezésével *Mesztelen* lett a címe, nem pornográfia, mint ezt a címből következtetni lehetne, Gidet elsősorban a morál problémája izgatja s ebben a regényében képzelte el a keresztény és hagyományos erkölcs alól felszabaduló embernek (saját énjének) történetét. Nietzsche Übermensch-immoralitása ez, csakhogy nem a szép és az erő szolgálatában, hanem az ösztönélet fertője felé fordítva. Dosztojevskire gondol az ember (Gide nagy bámulója és tanulmányozója neki), de hol van ez a tételes, tudatos francia Dosztojevskinek a sötét tudattalannal összeolvadó és fizikai terheltséggel megrakott alakjaitól! Michel minden lendülete és pathosza ellenére sem ragad magával, hanem megdőbbsent, visszataszít, mint minden művelt gazember. Viszont igaz, hogy az *Immoraliste* nagystíliú alkotás, melynek egyéni hangja és megkapóan érdekes menete van. Az érdekes eseményre Gide mindig sokat ad.

Eckhardt Sándor.

Sárközi György: Angyalok harcra.
A kezembe kerülő «első» verseskötnyekben nemcsak szerzőik művészi jellemét keresem, bennök egyúttal a magyar líra jelenéről kialakuló kollektívabb kép is érdekel, sőt valamelyest az irodalmunk ez ágának közelebbi jövőjére nézve vonható hozzávetőleges következtetés is foglalkoztat. Líránk területe ma is elég hangos s a sok beszédnek bizony itt is sok az alja. De meggyőződésem, hogy napjaink magyar lantosköltészete, a szá-zadeleji nagy fellendüléséhez viszonyítva, sem jelenti a hét szűk eszten-